

Arbete reflekterat genom den poetiska filmen

Kristina Meiton

Handledare: Emma Göransson och Roland Ljungberg

Gestaltande forskningsprocesser, 15 p

Konstfack

2013

ABSTRACT

Through the creation of poetic films about people working, interviews about ways of thinking about work and studies in labor critical research, I'm examining the possibilities for the poetic film to challenge traditional ways of seeing and thinking. Both in the making of a film and in writing this text I'm searching for the universal factors that creates recognition.

INLEDNING

Jag arbetar som städerska, trädgårdsarbetare, barnskötare, hantverkare och projektledare. Som dokumentärfilmare och författare av den här texten. Det finns ett starkt band mellan den skapande delen av arbetet och den jag vill vara. Jag bär alltid arbetet med mig. Som ett behov, var jag än går. Det är så jag vill ha det. Tänker att annars blir det trist. I goda stunder känner jag mig fri i mitt arbete – att jag själv kan välja min väg, i sämre stunder tappar samma frihet sin mening.

Min främsta uttrycksform som filmare är den poetiska filmen. I den här texten och i det tillhörande filmverket vill jag genom en konstnärlig process undersöka och synliggöra mitt och andra människors förhållningssätt till arbete. Till grund för filmverket ligger material från tre filmer jag gjort om monotont arbete. Filmerna som heter *Bagaren*, *Avtagssjäl* och *Skift* gestaltar arbetet för en bagare, en lastbilschaufför och ett arbetskollektiv på en fabrik.¹

Det är något som inte stämmer med sättet vi förhåller oss till våra arbeten, något som gnager och som gör att jag fortsatt vill fördjupa mig och förstå.

Jag utgår i den här texten från erfarenheter i mitt eget filmarbete. Jag provar också att se hur sociologisk och arbetskritisk forskning kan fungera som en resonansbotten till min konstnärliga process och skapa djupare förståelse för mina filmer. Här kommer

¹ Bagaren, 2005, Avtagssjäl, 2007 och Skift, 2012

jag främst att inkludera Karl Marx alienationsteori, sociologen Melwin Seemans tolkning av den och filosofen Herbert Marcuses tankar kring den endimensionella människan.

Med poetisk film menas här den subjektiva filmen, den som inte följer en förutbestämd dramaturgi utan som söker sitt eget sätt att kommunicera och utmanar det traditionella berättarsättet. En film som har förmågan att beskriva kroppens känsla, nå det universella och fånga erfarenheternas mångfald. En film som i stor utsträckning talar till människans känslor, fantasi och drömmar och där det finns en stark koppling mellan den subjektiva konstnärliga processen och den filmiska gestaltningen.

Texten är indelad i delarna *Fabriken*, *Arbetet*, *Det egna*.

I *Fabriken* utgår texten från mitt filmade material från en glasfabrik och intervjuer med människor som arbetar där. I filmarbetet har jag sökt efter de minsta gemensamma nämnarna och jag prövar att genom dem lyfta fokus från den enskilde och bygga upp och synliggöra en struktur utifrån gemensamma erfarenheter. I texten väljer jag att skapa en kollektiv röst av de intervjuer jag gjort och då de egna tankarna hela tiden är närvarande i film- och klipparbetet, provar jag att skriva ut och integrera dem i texten.

I *Arbete om arbete* beskriver jag de olika teorier och resonemang som hittills har haft betydelse för mitt arbete och relationen dem emellan.

I *Det egna* provar jag att genom några olika personliga erfarenheter hitta ett samband som kopplar ihop de ämnen jag arbetar med och upptas av.

FABRIKEN

I

I en liten by ligger den fabrik där jag tillbringar åtskilliga dagar och nätter. Jag är där för att filma, för att försöka fånga och återskapa miljön, arbetet, känslan av det faktiska och det imaginära. Se strukturer. De första dagarnas filmning ägnar jag åt att försöka hitta sätt att förhålla mig till alla nya människor jag ställs inför. Jag känner mig obekvämt och hårnätet och den oformliga rocken gör det svårt att ens försöka vara sig själv. Det enda som ger mig viss karaktär är kameran jag bär på och min trevande kontaktsökande blick. Men då jag filmar är mitt huvud nedböjt och sällan söker jag ögonkontakt. Jag filmar människor som arbetar, som bevakar, kontrollerar. Ansikten som är inneslutna, ögon som koncentrerat söker. De har blicken fast riktad framför sig och radio i hörselkåporna. Jag är innesluten bakom kameran. Då och då känns det ändå som att vi möts – att världar öppnas upp och insikter och impulser tar fart.

Ibland somnar jag i fikarummet framåt tre, fyra tiden på morgonen. Tröttheten gör mig illamående och jag har svårt att värja mig från det repetitiva. Det präglar hur jag filmar. Jag filmar dåsigst samtidigt som jag söker mig igenom varje liten del av fabriken. I fikarummet har jag ingenstans att ta vägen, allt har sin plats, alla har koll, i det trygga och det invanda. Men nu, jag är här och stör. Hur ska de hantera mig, när jag sitter där borta och ser obekvämt och svårpratad ut? De förstår heller inte min nyfikenhet, jag har också svårt att förklara den och jag hör det naiva. Jag vill att tiden ska gå fortare så att jag kan ta upp min kamera igen och rollerna återgå.

Så här i efterhand vet jag inte vilket intryck jag gjorde på dem jag filmade. Jag skulle vilja veta om de känt sig som en del i ett kollektiv eller som utvalda. Om de känt att jag filmat dem för att de varit viktiga eller oviktiga, deras arbete intressant eller ointressant.

Jag hoppas att de känner igen sig i det jag filmar. Jag hoppas att jag klarat reflektera ett arbete min kropp aldrig känt.

Det är förstås omöjligt. Det blev och är något annat.

Bilden som fångats genom kameran visar bara det som faktiskt syns. Det är allt. Dess innebörd i filmen, vad den kommer att berätta bestäms inte där i fabriken utan här

hemma framför datorn. Här görs valen där bilderna, gestaltningarna finner form och innebörd i sig själva och i förhållande till varandra. Val som berör varje ord, rörelse och blick för att nå fram till det specifika men samtidigt allmängiltiga, bortom det uppenbara. Utmaningen ligger i att behålla skärpan och känslan i omvandlingen av materialet. I att skapa en filmisk komposition där bilderna skapar ny kunskap och leder till nya associationer.

I valet av yrken att filma, som innehållsmässigt ligger långt bort från mitt eget har jag sökt efter en kollektiv känsla som jag kan känna igen mig i. I avståndet och spänningen mellan de egna föreställningarna, fördomarna, den verklighet jag möts av och i de begränsningar som skapas av platsen och arbetet, fördjupas blicken och gestaltningen. Här ges möjlighet till tid. Här uppstår tankar kring arbetets värde och mening och människans strävan.

Jag försöker också skapa så pass subjektiva bilder, att de når förbi det faktiska, förbi det personliga och fram till det som är universellt. Att jag gör de människor jag gestaltar till subjekt. Att jag inte gör dem till objekt eller reducerar dem till medel för att berätta en historia.

II

Inomhus lyser lysrören dag som natt. Ett konstant ljus. Dygnet tappar sin rytm, de som jobbar där anpassar sina kroppar. Ljudet klirrar av flaskor, dånar av dunkande maskiner. Kvinnor och män övervakar processerna och sköter om maskinerna.

De lämnar den olösta patienten på skärmen, kommer ut från de svala båsarna, går fram till maskinerna som pressar glasmassa till flaskor. De oljar, byter reservdelar, mäter temperatur och ser över. De jobbar snabbt för att skynda undan hettan, rörelser som går av sig själva. Ansträngningar som inte ligger inte i handlingen utan i tiden, upprepningen, nedräkningen. I kroppens trötthet.

Volymen är hög och jag går nära, jag känner doften av hud, metall och olja. Tränger igenom hörselkåporna, lutar mitt huvud mot och lyssnar. På mannen som jobbat där i 40 år, kvinnan som jobbat där i 3 år, 20 år, 7 år, över sommaren, bara tillfälligt,

fortfarande, som blev kvar, kom tillbaka. På dem som håller varandra uppe, som gör varandra till ett vi. Utan gemensamma intressen eller gemensamma värderingar. Ett vi som skapas av tiden som spenderas inom samma produktionsapparat, vid samma band, under samma skift.

Hon är 22 år och brukar dingla med benen. Blir hon trött ställer hon sig upp vid bandet där flaskor kommer i en ström. Ibland sitter hon bara. "Det är ett lätt jobb men det blir jobbigt när man gör det länge. Jag tror inte att jag blir kvar. Det skulle vara som att ge upp". Hon berättar att hon har mycket erfarenhet, "men inte stirrar jag rakt fram och ser allt, aldrig hinner jag se allt, men jag ska sitta där och försöka". "Det är ett jobb och det ska göras. Så enkelt är det". Enkelt jag tycker inte det. "Det är lite som att vara en arbetsmyra. Blir jag sjuk så ringer de in en annan, men det är så jag vill ha det. Utbytbar". "Jag vill kunna lämna jobbet när jag går hem och inte tänka på det som jag tänker på när jag jobbar. Jag vill vara ledig när jag är ledig och när jag kommer till jobbet, sätter på mig overallen, skorna, skyddsglasögonen, hörselkåporna då är jag bara här, ingen annanstans". "Man är inne i arbetet, det är arbetet man tänker på. Jag ser inte varenda flaska, det går inte. Men det ska göras. Jag är koncentrerad, koncentrerad på det jag har att göra. Jag tittar på flaskorna. Varken mer eller mindre". "Sedan trivs jag väldigt fint med arbetskamraterna, vi täcker upp för varandra och kör vårt eget race".

Arbetskamraterna, de där arbetskamraterna, som livlinor, som bojar, som tyngder som drar nedåt mot botten. Hade det inte varit för dem – då hade en förändring varit oundviklig, det hade inte gått annars. Anledningarna hade inte räckt. Kraven hade förändrats, det hade blivit tydligt – vad som är vad. Men å andra sidan, vad vet jag om arbetskamrater? Vad vet jag om rökpausen och fikarasten?

"Det bara blev så och jag hamnade här. Jag bodde här och sökte jobb här och hade kompisar som jobbade här. Det bara blev så, blev kvar, för pengarna, för det trygga". "Jag trivs jättebra, det är spännande och att det händer saker hela tiden. Hela tiden händer det saker. Det kanske man inte tror, men en grads skillnad i ugnen kan vara helt avgörande".

Åren går. Timmar liksom försvinner. Timmar han berättar om. Timmar han inte varit med sina barn, timmar han inte ägnat åt sin fru, men timmar där arbetet blir gjort,

timmar han gjort rätt för sig. "Det är ett arbete och det ska göras". Det är ett arbete och det ska göras. "Man ska göra rätt för sig helt enkelt, det har jag alltid tyckt". Han tror inte att det är någon fara med hans jobb. Förra året hade företaget investerat 300 miljoner. Han går i och för sig i pension om 8 månader men vill allra helst jobba kvar, om det går. Så länge kroppen orkar göra arbetet bra. "I 40 år har jag jobbat här och aldrig har jag fantiserat om något annat och nu bävar jag inför pensionen. Jag klarar det nog. Fylla tiden, hitta hållpunkter, fästa vid det som rutar in dagen. Några år provade jag något annat, tänkte att det fick vara nog, men kom tillbaka. Trivs man jamen så gör man ju det". "Vi sköter oss själva. Jag vet vad jag har att göra, vad som förväntas av mig. Det är det jag gör och inget annat och då är jag nöjd med mig själv".

Handflatan rör sig trevande över kontrollerna, foten under bordet flyttar sig tveksamt runt utan vilja, ansiktet läggs på sned, rynkan mellan ögonen blir djupare, blicken blir skarp. Hon biter försiktigt på huden under naglarna och man ser att varje finger har en liten skinnflådd oval fläck, rosa och blank. Blicken söker sig bort från bandet ut genom fönstret, tillbaka in, bort över lokalen, får kontakt, gör en rolig min, skrattar och vänder tillbaka in. "Jag började på ett sommarjobb och blev kvar. På två helger tjänar jag mer än min mamma gör på två veckor. Jag trivs bra här, men jag vill inte vara kvar här när jag blir gammal och tänka att jag bara har varit här. Det skulle vara som att ge upp". "När jag träffar mina kompisar, verkar de göra så himla mycket, medan vi, vi är ju fabriksarbetare, fotfolket. Vi står still och stampar på samma ställe. Vi kan inte påverka. Vi gör det vi blir tillsagda att göra".

Det ger trygghet, det organiserar dagen. Livet får en rytm. Det är inte längre upp till mig, ansvaret för innehållet är inte längre mitt.

Utanför skiner solen. Regnet öser ned, snön yr. Dimman omsluter fabriken

ARBETET

Människan skapar sin identitet och bygger relationer till andra människor inom de ramar som samhället ger. Arbetet är en viktig del och skapar hela tiden nya förutsättningar för livet.

Vad händer så i ett samhälle där vi utvecklat en teknologi som ersätter mänskligt arbete, som skapar gemensamma möjligheter för att arbeta mindre, men där vi ständigt skapar nya arbetsuppgifter, så att vi oavsett behov av det som produceras kan fortsätta att arbeta? Vad händer när klyftorna ökar mellan de som har och de som inte har arbete, då vi är beroende av den inkomst som arbetet ger oss, men inte alls i samma grad är beroende av det vi producerar? Vad betyder det för våra förväntningar, sätt att tänka kring frihet och krav på meningsfullhet i arbetet? Hur kommer det sig att arbetet fått den rollen i våra liv och i vårt samhälle?

Filosofen Herbert Marcuse menar att det handlar om ett endimensionellt tänkande, vilket innebär i allt väsentligt en oförmåga att tänka en situation bortom den existerande; hur vi kan överbrygga skillnaden mellan det samhälle vi har och det samhälle vi skulle kunna ha. Vi anpassar oss efter de omständigheter som ges. Vi väljer utifrån det vi finner valbart och kräver inte mer. Övergången som skett från en behovsekonomi till en överflödsekonomi är ett tydligt exempel på endimensionalitet, det vill säga ett aktivt undantryckande av vilket samhälle som skulle kunna vara möjligt när våra produktionsmöjligheter med råge överskrider våra produktionsbehov.⁴

I min film *Bagaren* berättar Lars som har nattarbetat som bagare i 7 år om sin längtan efter något annat men hur svårt han har att bryta upp, trots att jobbet sliter på både kropp och själ och trots att det finns andra möjligheter runt honom. Han berättar hur han "går dit och trycker på sina knappar för att komma hem så fort som möjligt". Han vill hitta på egna bröd och recept, men stressen och monotonin hindrar honom. Vi

² Paulsen 201

³ Gorz, 1999

⁴ Marcuse, 1965

pratar om orken som oftast bara räcker till arbetstiden, om fritiden som används till vila för att sedan orka jobba.

Det finns en idé om att människan har ett sant väsen. En idé som framförallt uttrycks i Karl Marx's alienationsteori. Marx menar att arbetet inte bara är det viktigaste du kan göra utan att det också är en del av din natur. Du skapar din värld genom det arbete du gör och därmed skapar du också dig själv. Arbetet förvandlar dina tankar och egenskaper till objekt. Arbetet kan också göra dig till ett aktivt subjekt då du värderas (värderar dig själv) genom ditt arbete och slutligen också förverkligar dig själv genom det.⁶ För att arbetet ska kunna vara självförverkligande måste arbetet utföras av fri vilja, ge uttryck för människans anlag och arbetet måste vara målet i sig och inte medel för någonting annat. Marx menar att all form av arbete som inte uppfyller de självförverkligande kriterierna är en form av alienation.⁷

Sociologen Melwin Seeman skrev år 1959 en artikel där han analyserar alienationsteorin utifrån ett sociologiskt perspektiv och påvisar fem typer av upplevelser av alienation: maktlöshet, meningslöshet, normlöshet, isolering och främlingskap inför det egna jaget. Dessa upplevelser är konsekvenser av sättet vi arbetar på och samhällets strukturer. Sammanfattningsvis handlar det om en oförmåga att påverka sin situation, om att inte kunna påverka hur resultatet av ens insatser kommer att användas, om en uppgivenhet hos människor när de inser att de aldrig kommer att kunna lösa de världsliga problemen. Samhället organiserar sina medlemmar för att skapa effektivitet, men begränsar individens möjligheter att handla efter sina egna, inre värderingar. Seeman menar att vi ersätter verkliga behov med konsumtion och meningen med att utföra någonting (ett arbete, en aktivitet) hamnar utanför själva arbetet. Individens aktiviteter är inte längre ett mål i sig utan ett medel för att uppnå någonting annat.

Seemans analys av alienationsteorin stämmer delvis in på de erfarenheter jag har från mitt filmande och de intervjuer jag gjort. Det är andra värden än de självförverkligande som människor lyfter fram som viktigast i förhållande till sitt arbete. I mitt

⁶ Israel, 1971

⁷ Israel, 1982

⁸ Seeman, 1959

⁹ Mejstedt, 2011

intervjumaterial finns t.ex. positiva upplevelser av alienation, då det kan innebära att man kan ta det lugnt på jobbet, drömma sig bort, slippa ta med sig jobbet hem. Detta är något som även kan utläsas i det filmade materialet. I filmen *Skift*, där arbetare sitter vid löpande band och letar minimala, för betraktaren osynliga fel i vodkaflaskor, uppfattas normalt vid första anblick enbart tristess hos dem som utför arbetet, men allteftersom tiden går kan ansiktets uttryckslöshet lika gärna tolkas som ett uttryck för rofylldhet och vila. De personer jag intervjuat betonade dock främst vikten av gemenskap och trygghet – både ekonomisk och i att veta hur dagen skulle arta sig. Få uttryckte drömmar om mer utvecklande arbetsuppgifter eller om en annan typ av jobb, ett annat sätt att organisera sin tillvaro på. De flesta sa att de var nöjda med sin arbetssituation, men då samtalen rörde sig tillbaka i tiden, till tiden innan arbetet påbörjats syntes något annat. En man säger till mig i en intervju "Om du hade frågat mig när jag var sexton om jag hade velat jobba här, så hade jag sagt nej. I den åldern tror man att man ska bli något man vill bli".

Allt eftersom jag fördjupat mig i de olika sociologiska och arbetskritiska texterna har tankar fallit på plats och jag ser en stark koppling mellan dessa texter och mina egna filmer. Jag får en ny förståelse för de berättelser jag filmat in och mitt eget förhållningssätt, för svårigheten att föreställa sig det som inte "är". Men jag får också syn på något annat, andra värden, andra behov än de som forskarna och sociologerna fokuserat på i de texter jag fördjupat mig i.

DET EGNA

I

I tre år arbetar jag på en internatskola i England för barn med sociala och kriminella problem. De är för små för ungdomsfängelse och deras familjer, fosterfamiljer, släktingar och skolor orkar inte längre. I min grupp är de fem eleverna 12 år gamla. Vi andra kallar oss lärare, men fyller vardagslivets alla roller. Vi är en grupp vuxna, ett kollektiv som bestämmer tillsammans, utan gränser mellan arbete fritid, mellan professionell privat, med samma ansikte utåt som inåt. Mitt arbete och mitt hem är samma rum. Vill jag ta ledigt, pratar vi om det först. Vill jag spendera pengar, pratar vi om det först. Vi kom fram till att det var bra om jag hade körkort, så jag tog körkort. Vi kommer fram till att det inte är så viktigt för mig att vara ledig den här helgen och jag glömmer tankarna på den där boken. Barnen, de kommer hit, de bosätter sig här och de behöver mig och jag tycker om att känna mig behövd. Men egentligen, egentligen behöver de vem fan som helst som trotsar skiften, som inte har en annan agenda, som inte stämplar ut och går hem, som inte delar upp i givare och tagare, utan någon som försöker skapa en vanlig vardag för vuxna och barn. Det var vår styrka – det gemensamma.

Nätterna i huset, det är nätterna som tär. Jag ligger på spänn, somnar lyssnandes efter ljud av uppror. Varje morgon efter en oavbruten natt söker jag efter deras spår. Jag vet ungefär var jag ska leta.

Det är söndagskväll och det är extra mysigt. Vi kollar på film, huset är nystädat. De går och lägger sig utan diskussion. Allt görs på det sätt som vi tillsammans bestämt. Punkt efter punkt. Men de somnar inte på riktigt, de bara ligger där och blundar och vid ett-tiden kliver de upp, bäddar säck till nattvakten och smyger ut i sommarnatten. De letar i buskarna och hittar de limflaskor och sprayburkar de smugglat med sig från hemresan. De små pojkarna drar i sig gifterna och springer sedan bort över ängen, över åkern bort till den lilla bondgården. Med pinnar de hittat på vägen slår barnen ihjäl varenda en av bondens 22 fasaner.

Det har ingen egentlig koppling. Kanske var det dags att ge upp, kanske var det droppen. Efter tre år böjer jag mig, av utmaningar som riktar in sig och slår på en och samma punkt. Det runtomkring kan inte längre bära upp och kompensera. En vision

kanske aldrig kan vara gemensam, den kanske alltid fyller någons behov mer. Jag känner på hur det känns att lämna över makten och ansvaret, inte kunna och inte heller vilja påverka det som händer. Som om det inte spelar roll. Nu gör jag som jag blir tillsagd, andra får bestämma. De egna erfarenheterna och viljan avskärmas från den egna kroppen.

Nu finns inte den där friheten längre.

Och jag blir arg, på ett sätt som jag aldrig varit vare sig innan eller efter. Jag skriker åt barnen, som är med på noterna (som om de varit med förr). Jag sitter längst bak och hoppas inte bli sedd. Som förr. Jag torkar tårar, skärper mig, men inte på riktigt den här gången, inte som om jag menar det.

Men det är ändå ur de erfarenheterna - av att ha jobbat i en grupp, där arbetet i sig var själva grejen, där pengar aldrig var inblandade, där all tid var fokuserad på ett mål utanför oss själva, som jag lärde mig hur få begränsningarna ändå kan vara. Hur långt det går att komma när fokus och kraft är samlad. Känslan av mening, framåtrörelse och makt. Den känslan spelar fortfarande roll.

II

Jag jobbar som telefonintervjuare. Under anställningens hundra första timmar kan chefen koppla in sig och lyssna utan att det märks. Med headset på, främlingars personuppgifter på skärmen, hoppas jag att ingen svarar, trots att uppbringningsmaskiner alltid kommer fram. Med säljarröst ber jag att få veta hur deras bensinstationsrelationer ser ut. Det tar tid att komma till slutet. Samtal efter samtal mellan fyra på eftermiddagen, när folk beräknas ha kommit hem från sina arbeten till klockan nio på kvällen, varefter det anses som opassande att ringa. Jag vet att de ångrar att de svarade, att de föraktar även personen bakom säljarrösten.

"Vilka värden förknippar ni med dessa varumärken?" Efter en vecka fyller jag i egna svar för att snabbare ta mig igenom formuläret, hoppar över frågor i samma takt som jag får svar på de andra. "Hur många gånger den senaste månaden har du sett det här företags logga?" Jag halverar tiden, jag stör mindre, jag hör deras lättnad när jag säger att nu har jag bara en fråga kvar. Så blir jag inkallad till min chef som lyssnat.

Han läxar upp mig som om jag var tolv år gammal, men ger mig en chans. "Detta kommer väl inte hända igen, eller hur?" "Ska du inte ta och lära av detta, så går vi vidare?"

Jag kan inte svara. Det har bildats ett vakuum i mitt huvud som sprider sig genom kroppen och ut i rummet. Jag sitter helt stilla och tittar ned på mina fötter och väntar ut. Inget finns att säga, han har redan kastat åt mig vad situationen tillåter och jag har inget svar. Tiden passerar mer och mer frånvarande och liksom överklig. Tillslut går jag. Ut från hans rum, genom det öppna landskapet ut på gatan.

Jag minns att jag tyckte det vara konstigt att han, en kille i 30 årsåldern som såg väldigt snäll ut och som jag känt gemenskap med när jag först kom dit, tog sitt jobb på allvar. På introduktionskursen när han gick igenom gradskillnaderna mellan 1, 2, 3 – 10 letade jag efter tecken på ironi, på att vi i samförstånd gjorde detta i väntan på något annat, ett tecken för att markera att vi inte är en del av detta, egentligen. Jag hittade inga och det förbryllar mig fortfarande. Var ligger allvaret i att företagen som beställt kundundersökningar faktiskt ska få korrekta svar? Förutom risken för avsked och chansen till befordran vad spelar det för roll för honom?

III

Jag arbetar ofta hemma, men idag ska jag vara hemma och ledig. Jag har jobbat så mycket helger och kvällar, så det är dags att ta igen, belöna, läsa den där boken, ladda om. Ligga i soffan under en filt. Jag förbereder mig, lägger kroppen tillrätta, sätter koppen inom räckhåll och läser en sida. Läser samma igen och igen. Samtidigt som jag läser varvar hjärnan upp och skapar oro. Stillheten, soffan, boken skapar ångestkänslor. Känslor som jagar ny fart in i kroppen.

Den är redan igång

Rörelsen, går inte att motstå

Kroppen står nu upp

Börjar där den når

Bära varje liten del till rättan plats. Den får en uppgift, bära varje liten del till rättan plats. De flesta vet var de hör hemma, men vissa utmanar. Vad blir bäst, vad ger

ordning och lugn? Gnugga all smuts bort (lite stökigt är charmigt, men smutsigt är äckligt), återställa, tämja, reda ut. Saker hittar sin plats allteftersom och i samma takt lugnar sig hjärnan, oron ger med sig.

Då kroppen vet, då kroppen har en plan, då lämnas tankarna ifred – en efter en breder de ut sig och tar nya former.

Det går lättare och lättare, andningen känns bättre. In med tvätt, på väg ned i källaren tar med glasburkar till sylt, kollar pelletspanna, i med tvätt, på väg upp, tar med ren, på väg bort, vik det vi inte hann med förra veckan.

Vad var det nu? För ett ögonblick ingenting, tomt.

Håller andan, till solen som flyttat sig över himlen, som snart når runt husknuten, upp på balkongen över till solstolen. Så kommer det tillbaka.

Golvet, hade ingen aning! Under hundmatskålens underlägg ligger en seg klibbig massa. Sakta och motvilligt ger den med sig. Gnuggar de ljusblåa luckorna med furuhandtag fästa av någon utan smak. Snyggköksdrömmen, den lever ett tynande liv. Den gör sig påmind i stunder av vila med går lättare och lättare att mota bort. Detta hänger ihop med att jag nu accepterar de egna prioriteringarna som hänger ihop med att jag är en deltidsarbetande småbarnsmamma.

Det låter inte revolutionerande
men är det
alltså deltidsarbetande.

Det innebär bland annat att jag har mer tid än pengar, men utan praktisk kunskap om hur ett köks monteras upp efter att ett annat rivits ned. Alltså motar jag undan visionen av snyggköket och allt vad det skulle kunna innebära för min trivsel.

Det dansades med stillettklackar på vardagsrumsgolvet när jag fyllde år. Små hål borrades ned i det vitsåpade trägolvet. Jag borde ha sagt till. Redan när de sparkade undan trasmattorna. Jag damsuger i springorna, drar trasan efter tröskeln, samlar in hundhåren, lägger barnens plastskräp, det som de inte kommer att sakna i en kasse till loppis. Jag pausar inte, men kroppen börjar kännas alltmer trött och jag tänker nu ganska snälla och trevliga tankar, både om mig själv och om andra. Jag har tagit mig

dit nu, till den platsen och när barnen ska hämtas känns det okej. Som om ett arbete faktiskt har blivit gjort idag. Då kan jag ta det lugnt ikväll. Fint.

SAMMANFATTNING OCH REFLEXION

Jag har i filmen och texten velat att genom en konstnärlig process, undersöka och synliggöra mina egna och andras förhållningssätt till arbete. Sökandet efter svaren har varit en stor del av processen.

Jag får syn på mig själv och mina egna föreställningar. Som till exempel att jag tycker att vissa saker borde vara viktigare än jag i många möten upplever att de är. Så som friheten – den inom oss. Borde inte den tänjas på, brottas med och utmanas till det yttersta? Är det en fråga om att nöja sig? Eller är det en främst en organisatorisk fråga. Att det stämmer det som Marx skriver om – att det blir ett problem att dela upp tiden som vi gör, att leva inom en struktur som begränsar våra möjligheter att handla efter våra inre värderingar.

Jag har också velat undersöka den kunskap och de möjligheter som finns i det poetiska sättet att berätta, men även dess potential att genom gestaltning av den personliga livserfarenheten, skapa förståelse för samhällsförändringar, -problem och strukturer.

Enligt den italienske regissören och författaren Pier Paolo Pasolini blir människan varse verkligheten bara när den gestaltas¹⁰. I ljuset av hans påstående och i ljuset av det sätt som filmen formar vår syn på världen, samhället och oss själva, blir det extra viktigt att utforska hur den poetiska filmen kan minska glappet - mellan vad arbetet är och vad vi vill att det ska vara, mellan de möjligheter och de begränsningar vi skapat för oss själva. Mellan det samhälle som skulle kunna vara och det som är, som enligt sociologen Roland Paulsen aldrig varit större än idag.¹¹

¹⁰ Israel 1991

¹¹ Paulsen, 2010

REFERENSLISTA

- Israel Joachim, Alienation. Från Marx till modern sociologi, Stockholm Rabén och Sjögren, 1971
- Israel Lena Filmdramaturgi och vardagstänkande, Daidalos, 1991
- Khozestani Tiba, Konsten att inte njuta av livet, En studie i flexibla anställningsformers effekter på människan. 2011
- Marcuse Herbert [Den endimensionella människan](#), 1965.
- Marx, Karl Människans frigörelse, Karl Marx texter ungdomsskrifter i urval och översättning av Sven-Eric Liedman. Göteborg Daidalos. 1995
- Meiton Kristina, Arbetsliv, manus under arbete, C-uppsats, Filmhögskolan GU.
- Mejstedt Angelica Sjuka individer eller ett sjukt samhälle? En studie av "den moderna tröttheten", Uppsala Universitet. 2011.
- Paulsen Roland Arbetssamhället, hur arbetet överlevde teknologin, Gleerups, 2010.
- Seeman, Melwin. On The Meaning of Alienation. American Sociological Review, 24(6),783.